

НЕВОЛІН Костянтин Олексійович

Неволін Костянтин Олексійович (близько 1806 р., м. Орлов Вятської губернії — 6.(18)10.1855 р., Бриксен, Тіроль, Австро-Угорщина) — український і російський правознавець, член-кореспондент Російської академії наук, доктор законодавства.

Народився в сім'ї священика. Закінчив Вятську духовну семінарію і Московську духовну Академію в 1827 р. Після опанування основ вітчизняного законодавства в II-му відділенні Власної Його Імператорської Величності Канцелярії під керівництвом М. М. Сперанського та в Санкт-Петербурзькому університеті відбув 1829 р. до Берлінського університету для подальшого вивчення юридичних наук. К. О. Неволін слухав лекції К. Ф. Савін'ї, упродовж трьох років вивчав енциклопедію права, філософію права, історію та теорію державного права, римське право, германське і пруське право, європейське народне право (міжнародне право). В 1832 р. повернувся в Росію і приступив, як раніше, до служби в Канцелярії. Після захисту 1835 р. в Санкт-Петербурзькому університеті дисертації на ступінь доктора законодавства «О философии законодательства у древних» К. О. Неволін був призначений на посаду ординарного професора енциклопедії права і установ Російської імперії в університет св. Володимира у Києві.

Саме в Києві розвинулася з повною силою діяльність К. О. Неволіна як вченого, тут він багато працював над організацією роботи університету і насамперед юридичного факультету, тут він став вчителем цілого покоління юристів, сприяв подальшому утвердженню європейської

науки і розвитку вітчизняної правової науки. В 1837 р. його було обрано на посаду ректора університету, потім двічі був переобраний. Посаду ректора К. О. Неволін займав до лютого 1843 р., тобто до переходу у Санкт-Петербурзький університет.

На київський період творчості К. О. Неволіна припадає праця, яка визначила його місце в науці і поклала початок розвитку основ історичної школи права. Це «Енциклопедия законоведения» (1839—1840 рр.) в 2 томах. Перебуваючи під впливом вчень К. Ф. Савін'ї, Г. Пухти та їх послідовників, К. О. Неволін виклав основи права і їх всесвітній розвиток у відповідності до традицій історичної школи права. Дух історизму укорінився в університеті св. Володимира саме завдяки К. О. Неволіну. Його «Енциклопедия законоведения» стала настільною книгою кількох поколінь вітчизняних юристів, була нагороджена 1841 р. Демидовською премією Російської академії наук. К. О. Неволін не лише виклав систему філософії прав та історії законодавства стародавніх народів, він також вдавсь до опрацювання ряду проблем юридичної науки, що турбували його сучасників: про закони історичного розвитку суспільства і права, про форми держави, про відношення необхідності до свободи, про форми права, про кодифікацію, про відношення практики до теорії. Як прихильник історичної школи права, під формою закону він розумів «або звичаї, або закони у вузькому розумінні, або ж вчення законодавців». Законодавство для К. О. Неволіна мало чисто практичне значення.

У березні 1843 р. К. О. Неволін посів кафедру цивільних, загальних, особливих і місцевих законів Санкт-Петербурзького університету. В 1847 р. його було обрано проректором університету і деканом юридичного факультету. З 1845 р. К. О. Неволін викладав історію російського законодавства на філософському факультеті, а з 1848 р. — цей самий предмет та енциклопедію законодавства в імператорському училищі правознавства.

К. О. Неволін був обраний дійсним членом Імператорського Російського географічного товариства, членом-кореспондентом Російської академії наук по відділенню російської мови і словесності (з 1853 р.). В 1854 р. він

був обраний почесним членом університету св. Володимира.

К. О. Неволін є автором численних наукових праць, серед яких, крім раніше згаданих, «Образование управления в России от Иоанна III до Петра Великого» (Журн. Мин. Нар. Просв. — 1844. — № 1,2,3.); «О пространстве церковного суда в России до Петра Великого» (Там само. — 1847. — № 7, 8, 10, 11); «О преемстве великокняжеского Киевского Престола» (Там само, — 1851 р.); «История российских гражданских законов» — т. I, II, III — (СПб, 1851 р.); «О пятинах и погостах Новгородских в XVI веке» (СПб, 1853 р.). Дві останні праці теж були нагороджені Демидовськими преміями 1851 р. і 1854 р. Посмертно вийшло «Полное собрание сочинений» вченого в 6 томах (СПб., 1857—1859 рр.).

Літ.: Усов М. С. Очерк служебной и ученой деятельности профессора К. А. Неволлина. — СПб., 1855; Ренненкамф Н. К. Неволлин // Биографический словарь профессоров и преподавателей императорского университета св. Владимира (1834—1884) / Под ред. В. С. Иконникова. — Киев, 1884; Луковская Д. И., Гречишкин С. С., Ячменев Ю. В. Константин Алексеевич Неволлин // Неволлин К. А. Энциклопедия законовещения. История философии законодательства. — СПб., 1997.

Нижче подаються уривки з праці «Энциклопедия законовещения»¹.

Тимошенко В. І.

¹ Друкується за виданням: Полное собрание сочинений К. А. Неволлина. — Том 1. — Санкт-Петербург, 1857. — С. 20—37.